

ГЕОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БДЖІЛЬНИЦТВА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Вступ. В Україні історично склалися сприятливі умови для розвитку бджільництва, що визначається різноманітною та багатого медоносною базою, комфортними кліматичними умовами, звичками населення доглядати за бджолами та іншими факторами. Розвиток бджільництва тісно пов'язаний з навколишнім середовищем. Економічна ефективність, рівень продуктивності і рентабельність бджільництва залежать від певних умов, особливо від кормової бази зони.

Постановка проблеми. Інтенсивний тип природокористування базується на більш ефективному і повному використанні природних ресурсів. Для цього необхідно уточнити уявлення про запаси різних видів природних ресурсів, а у випадку відновних – про їх продуктивність. В цілому задача зводиться до більш поглибленого пізнання природно-ресурсного потенціалу території. В умовах вичерпаності багатьох видів природних ресурсів особливої актуальності набуває пізнання відновних ресурсів, їх природної циклічності. Йдеться перед усім про фауністичні ресурси та його складову – бджільництво. Виходячи з вищевикладеного, метою даної публікації є розгляд географічних проблем конкретного регіону – Чернівецької області.

Виклад основного матеріалу. Природно-кліматичні умови. Надзвичайно важливу роль відіграють у бджільництві природні кліматичні умови утримання пасіки. До них необхідно пристосувати відповідні методи догляду за бджолами.

Територія Чернівецької області розташована між 47°45' і 48°40' північної широти та 25° і 27°30' східної довготи, де південно-західний виступ руської рівнини упирається в Карпатські гори [2].

На заході територія області межує з Івано-Франківською, на півночі з Тернопільською, а на північному сході з Хмельницькою та Вінницькою областями. Значна частина південно-східної границі області збігається з Молдовою, південної – з Румунією. Конфігурація території області, являє собою трикутник, витягнутий з північного сходу на південний захід на 200 км, а з півночі на південь (у центральній частині) – близько 84 км [2].

Хоча територія Чернівецької області невелика за розмірами, однак вона відзначається великою різноманітністю природних умов, чітко поділяючись на три частини: північна частина (між ріками Дністер і Прут) – лісостепова, рівнина з середньою абсолютною висотою близько 230 м над рівнем моря, середня частина (між річкою Прут і передгір'ям Карпат) – Передгір'я з висотою майже 350 м над рівнем моря і гірська частина – Карпати з середньою висотою приблизно 900 м над рівнем моря. Такі контрастні зміни середніх висот області спричиняють контрастність природних умов, зміну широтної зональності висотною поясністю.

Клімат Чернівецької області зумовлений її розташуванням в помірних широтах і впливом гірської системи Карпат. Загалом, він досить м'який та вологий, але складний рельєф спричиняє деякі відмінності клімату в різних районах. Наприклад, на сході він більш континентальний, а в передгір'ї і горах стає суворішим за рахунок прохолодного і короткого літа. Якщо на рівнині дозріває виноград, то в горах на висоті 800-900 м ростуть лише окремі городні культури [2].

Осінь у цьому регіоні буває переважно теплою і сухою, але, незважаючи на це, вже у вересні бджоли літають слабко, тому що на полях і луках немає вже жодних квітів – поля зорані, сіножаті скошені. Місяцями, поблизу лісу, є ще взяток з вересу, проте у вулику меду вже не прибуває, а навіть частково зменшується. До половини жовтня інколи бувають теплі дні, в які можна ще укладати бджолині гнізда та підгодувати бджіл на зимівлю. З другої

половини жовтня починається холод, отже, бджоли повинні вже бути забезпечені приміщеннями для зимівлі [2].

Зими бувають різні – холодні, навіть суворі, морози інколи досягають 25°C , бувають лагідні, при 0° або середньо-холодні при -5° – -10°C . Взимку випадає багато снігу, але він швидко тоне і знову випадає. Характерна особливість зим у цьому регіоні - мінливі температура і напрям вітру, чергування холодних і сонячних днів з похмурими і лагідними. Кожних 5-10 днів змінюється напрям вітрів, помірні чергуються сильними. Восени і навесні віють переважно західні вітри [2].

Кожна сім'я споживає в середньому 8-10 кг меду. До початку весняних взятків - ще 2-4. Отже, на зимівлю потрібно залишити кожній сім'ї не менше 12 кг меду і мати весняного фонду 2-4 кг.

Перші весняні взятки бджоли беруть з агрусу, верби, кушів лози, з кульбаби та садів. Сади починають цвісти в кінці квітня, частіше в травні. Цвітіння триває 2-3 тижні. Протягом цього часу, бджоли мають змогу запасатися кормом до наступних взятків, тобто, до половини червня. З садів сильні бджолині сім'ї приносять, в залежності року, по 5-10 кг меду. Після цього настає безвзятковий період, який триває приблизно 10-15 днів. В кінці травня на початку червня часто бувають холодні дощові дні, під час яких бджоли слабко літають. Проте сім'ї, забезпечені достатньою кількістю корму, вирощують у цей час багато розплоду, з якого виходить у липні на головні взятки основна сила льотних бджіл. В кінці травня, а частіше на початку червня цвітуть акація і малина. Акація теплолюбна, квітує лише після теплих ночей, а їх, як правило, немає.

Головний взяток починається завжди в кінці червня і триває до половини липня, інколи довше, інколи коротше. В цей час цвітуть гречка, липа, багато польових і різних лугових квітів. Часто буває так, що цілий тиждень, а то й два, цвіте липа або гречка, а бджіл на них нема, бо погода не сприяє. Два-три дні покрутяться над ними - і все. Під час головних взятків і після них у мед потрапляє дещо з паді, яка з'являється на липах, вербах, кленах та інших рослинах. Кожна місцевість області має свої специфічні природні особливості, що позначається на величині збору меду.

В цілому, природні умови області сприятливі для поширення і росту багатьох видів медоносних рослин та організації бджільництва, як галузі сільського господарства.

Медоносні угіддя і ресурси. Для розвитку бджільництва у Чернівецькій області важливим є наявність медоносних угідь, представлених лісовими деревними видами та сільськогосподарськими культурними рослинами. За нектаропродуктивністю сільськогосподарські угіддя і ліси значно відрізняються.

Лісові угіддя Чернівецької області віднесено до категорії низької нектаропродуктивності (6 кг/га). Основними медоносами є клен гостролистий, липа серцелиста та великолиста, акація, глід. Серед чагарників поширена малина, іван-чай, чорниця, горобина.

Основою для бджільництва є сільськогосподарські культури області: гречка, соняшник, ріпак, овочі і т.д. Поширення основних сільськогосподарських медоносних культур за районами Чернівецької області наведено в табл. 1.

Стан розвитку бджільництва. Бджільництву Чернівецької області притаманні свої особливості, зумовлені, як природними так і економічними умовами.

За останній період значно змінилась структура виробників меду. Якщо у 1994 році переважна кількість бджолосімей, а відтак виробництво понад 50% товарного меду було сконцентроване у колективних господарствах (колгоспах) та державних підприємствах, то тепер виробництво меду в області зосереджене на приватних пасіках бджололюбителів. Це в свою чергу ускладнює збір достовірної інформації про наявність бджолосімей та виробництво продукції бджільництва в області.

Таблиця 1

Основні медоносні сільськогосподарські культури Чернівецької області (середній показник за 2003 -2007 роки), га

№	Райони	Всього	Сільськогосподарські культури					
			Гречка	Соняшник	Ріпак	Трави	Овочі	Баштанні
1	Вижницький	6180,2	393,1	0,4	197,6	5042,4	546,7	-
2	Герцаївський	4529,14	108,9	35	14	3990,7	377,4	3,14
3	Глибоцький	6869,65	190,45	8	30	5561,5	1079,7	-
4	Заставнівський	4056,43	241,13	114,8	513	2613,5	573,2	0,8
5	Кельменецький	7854,8	726	3180,7	100,2	3240,8	539,6	67,5
6	Кіцманський	6863,8	231,4	93,5	454,9	5224,3	859,7	-
7	Новоселицький	8607,06	225,1	1538,8	263,6	5292,4	1279,1	8,06
8	Путільський	550,1	-	-	-	496,9	53,2	-
9	Сокірянський	8679,9	384,4	2618,2	340	3917,5	1349	70,8
10	Сторожинецький	13453	519,2	1,6	35,2	11911,6	985,4	-
11	Хотинський	8077	173,6	1364	130,2	4374,8	2034	0,4
12	м. Чернівці	952,38	26,2	1,7	36,4	446,38	441,7	-
13	Всього	76635,3	3219,4	8956,7	2115,1	52074,4	10119	150,7

За даними Головного управління статистики у Чернівецькій області у 2003-2007 роках нараховувалось по всіх категоріях господарства близько 45959 бджолосімей, якими було вироблено понад 725 тонн меду (табл. 2).

Таблиця 2

Чисельність бджолосімей та виробництво меду по Чернівецькій області в розрізі адміністративних районів за 2003-2007 роки

№	Райони	2003		2004		2005		2006		2007	
		К-ть бджоло сімей	Вир-во меду, тонн	К-ть бджоло сімей	Вир-во меду, тонн	К-ть бджоло сімей	Вир-во меду, тонн	К-ть бджоло сімей	Вир-во меду, тонн	К-ть бджоло сімей	Вир-во меду, тонн
1	Вижницький	1822	60	2817	56	3721	52	4325	54	4117	48
2	Герцаївський	963	32	1782	36	2489	35	2981	37	3139	37
3	Глибоцький	1870	61	4383	88	4858	68	4970	62	4764	56
4	Заставнівський	1418	46	2829	57	4991	60	5641	71	5443	64
5	Кельменецький	2391	79	4218	85	6479	91	6440	81	7049	82
6	Кіцманський	1443	47	2241	45	3070	43	3708	47	3847	45
7	Новоселицький	3023	99	4598	92	6607	92	8230	104	7039	82
8	Путільський	1051	34	1360	27	2161	30	2388	30	2516	29
9	Сокірянський	2026	67	3136	63	3815	53	3849	48	3732	44
10	Сторожинецький	3295	108	6467	129	8442	118	9952	125	9760	114
11	Хотинський	2547	84	3661	73	5584	78	6462	81	6196	72
12	м. Чернівці	146	5	210	4	400	6	460	6	471	5
13	Всього:	21995	736	37765	731	51917	736	59406	747	58127	679

Найбільше меду виробляється у Сторожинецькому (119 т) Новоселицькому (94 т), Кельменецькому (84 т) районах, а найменше – у Путільському (30 т). Такий стан зумовлений несприятливим впливом гірських кліматичних умов. Медопродуктивність гірських угідь надзвичайно висока, а умови праці для бджіл несприятливі, тому заготівля товарного меду нижча у порівнянні з рівнинною територією Прут-Дністровського межиріччя.

Економічна оцінка. Економічне значення бджільництва визначається товарною продукцією за рахунок реалізації меду, а також – додатковим урожаєм ентомофільних культур. В даному випадку основою економічної оцінки медоносних ресурсів є товарна продукція. На ринку продукції бджільництва функціонують переважно ринкові ціни. На їхнє формування впливають передусім пропозиція товару і попит на нього. В середньому за останні п'ять років ціна на мед складає 18 грн/кг. Вартісну оцінку щорічного виробництва меду можна оцінити за формулою:

$$M_{\phi} = V_{\phi} \times Z, \text{ де (1)}$$

V_{ϕ} - фактичне виробництво меду (табл. 2);

Z – ринкова ціна на мед за кг.

Вартісна оцінка щорічного виробництва меду в середньому за 2003-2007 роки, таким чином становитиме 13 млн. грн.

Висновки. Природні умови Чернівецької області сприятливі для розвитку бджільництва, про що свідчить поширення на значних площах в межах області чисельних медоносних рослин. Бджільництво є вагомим галуззю господарського комплексу краю не лише за результатами економічної оцінки його продукції, але й за безпосереднім впливом на зростання урожайності основних сільськогосподарських культур.

Література

1. *Возняк П.А.* Природно-кліматичні умови і збір меду//Український пасічник, 1992. - №2.- С.9-10.
2. *Природа Чернівецької області / За ред. проф. К.І. Геренчука.* – Львів: Вища школа, 1978. -158 с.
3. *Рудницький М.* Проблеми бджільництва на Україні//Український пасічник, 1992. - №2.- С.3-4.
4. *Швиденко А.Й., Данилова О.М.* Недревні ресурси лісу. – Чернівці: Рута, 2002. – 130 с.

Summary:

Maryna Yachnik. GEOGRAPHICAL PROBLEMS OF DEVELOP BEE-KEEPING IN CHERNIVTSI REGION.

The natural resources of Chernivtsi region are favourable for bee-keeping. This fact indicated that there is a lot of honey (sweets) plants cover this region's areas.

Надійшла 05.05.2009р.

УДК 338:91.312.90

Марія СМАКУЛА

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЗА УМОВ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ СТАЛОСТІ

Сільські території відіграють важливу роль у структурі середовища життєдіяльності населення, так і господарського сектору економіки. Особливе їх значення і роль у агропромислових за спеціалізацією адміністративно-територіальних одиниць Поділля. В нинішніх умовах скорочення чисельності сільського населення і його старіння на порядку денному постає проблема багатофункціонального розвитку сільських територій, у якому роль сільського мешканця є особливою з еколого-соціально-економічних сторін.

Питання дослідження і регулювання розвитку сільських територій висвітлені у наступних наукових публікаціях: І. Прокопа – методологічні аспекти розвитку сільських територій в умовах аграрних трансформацій 90-х років ХХ століття, а також методичні засади визначення депресивних сільських територій [7]. Ю. Губені – теоретичні і прикладні аспекти розвитку сільських територій за умов довготривалої аграрної кризи. [3], сутність і принципи сталого розвитку сільських територій А. Лісовий [6], методичні підходи до оцінювання сільських територій України [5], концептуальні проблеми переходу сільських територій до зрівноваженого висновку – О.М.Віленчук [2].

Проблеми розвитку сільських територій, спричинена багатьма чинниками, є гальмом сталого розвитку України, оскільки природні передумови розвитку сільського господарства в Україні є одними із найважливіших у Європі. Україна володіє масивами найродючіших ґрунтів у Європі, має сприятливі природно-кліматичні і геоморфологічні умови ведення сільського господарства, найвищу частку орних земель у Європі (15% усіх орних земель Європи). Це обумовлює ефективне використання агро ресурсного потенціалу. У більшості областей України частка земельних ресурсів у компонентній структурі природно-ресурсного потенціалу складає понад 70-80%.